

УДК 351.82

ЗБЕРЕЖЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ СУСПІЛЬСТВА

ФЕДОРОВА Г.В.,
аспірант кафедри державної політики
та суспільного розвитку,
Національна академія державного
управління при Президентіві України

У статті досліджується поняття моралі в сучасному суспільстві та її роль у динаміці позитивних соціальних змін; проведено аналіз існуючих проблем у сфері захисту суспільної моралі та окреслено шляхи їх вирішення; також розглянуто питання щодо впливу негативного інформаційного контенту на формування свідомості неповнолітніх; крім того, окреслено стратегічні напрями державної політики, спрямовані на розв'язання існуючих проблем у сфері захисту суспільної моралі, насамперед, в інформаційній сфері.

Ключові слова: Державна політика, моральна свідомість; моральна культура; суспільна мораль; інформаційний простір; інформаційна безпека держави.

В статье исследуется понятие морали в современном обществе и ее роль в динамике позитивных социальных изменений; проведен анализ существующих проблем в сфере защиты общественной морали и представлены пути их решения; также рассмотрен вопрос о влиянии негативного контента на формирование сознания несовершеннолетних; кроме того, рассмотрены стратегические направления государственной политики, направленные на разрешение существующих проблем в сфере защиты общественной морали, в первую очередь в информационном поле.

Ключевые слова: государственная политика; моральное сознание; моральная культура; общественная мораль; информационное пространство; информационная безопасность государства.

The conception of morality in the modern society and its role in dynamics of positive changes is discovered in the article. The current problems in the sphere of public morality were analyzed and defined the ways of their overcoming. The issues of negative information content influence upon minors' mind forming are also considered. Besides, key directions of state policy are defined, focused on solving of current problems in the sphere of public morality, especially in information area.

Keywords: state policy; moral consciousness; moral culture; public morality; information environment; state informational security.

Постановка проблеми. Культурні засади та цінності покладено в основу розвитку будь-якого суспільства. Моральна культура відзначається єдністю

моральної свідомості, моральних відносин, моральної поведінки, моральної практики, активно впливає на динаміку соціальних позитивних змін. Від рівня моральної культури залежать як аномальні соціальні розлади, так і можливості піднесення, розвитку та надійність функціонування суспільства в цілому. Суспільна мораль посідає особливе становище у виховному процесі особистості, з чого випливає її головне завдання в суспільстві: надавати вихованню правильну орієнтацію, сприяти гармонійному поєднанню особистих і суспільних інтересів [1].

Безперечним є факт, що надзвичайно важливу роль у структурі державної політики відіграє сфера захисту суспільної моралі, яка становить собою систему етичних цінностей, правил і норм поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних надбань, уявлень про відповідальність, громадський обов'язок. Суспільна мораль є об'єктом захисту держави.

Слід зазначити, що моральні цінності українського суспільства на сьогодні значно послаблює руйнування звичних традицій людини та прорив інформаційних технологій, продукції різних країн та цивілізацій у інформаційний простір та духовний світ людини. А отже, інформаційна сфера першочергово потребує регулювання та захисту державою з точки зору збереження суспільної моралі [2].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз існуючих проблем у сфері захисту суспільної моралі, насамперед, в інформаційному просторі. Крім того, досліджуються напрями державної політики, спрямовані на удосконалення організаційно-правового механізму щодо захисту неповнолітніх від шкідливого контенту. Також проаналізовано стан дотримання законодавства України у сфері захисту суспільної моралі вітчизняними мовниками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Умови та сучасні тенденції суспільного розвитку України підтверджують необхідність нагальної постановки питання щодо виокремлення захисту суспільної моралі в окрему функцію держави. А основними напрямками реалізації державної політики у сфері інформаційної політики у розрізі захисту суспільної моралі має бути захист національного інформаційного простору, а також оптимізація системи державного управління інформаційною сферою.

Метою державної політики у сфері захисту суспільної моралі є формування єдиної комплексної громадсько-державної системи забезпечення захисту моральних засад і утвердження мотивації українського суспільства на здоровий спосіб життя, недопущення в електронних та інших засобах масової інформації культу насильства та жорстокості, расової і національної ворожнечі тощо [3].

На сьогодні в державі суспільна мораль і все, що з нею пов'язано, регулюється Законом України «Про захист суспільної моралі» та рядом інших законодавчих актів. Для захисту суспільної моралі в 2004 році було створено Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі, однак на початку 2015 року цей орган було ліквідовано.

Контроль за дотриманням законодавства у сфері захисту суспільної моралі покладено на низку таких державних органів: Міністерство культури України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство юстиції України,

Міністерство освіти і науки України; Міністерство внутрішніх справ України; Генеральна прокуратура України; Державна митна служба України; Державний комітет телебачення і радіомовлення України; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення.

Необхідність реагування держави у цих питаннях обумовлена також нагромадженням в суспільстві низки відповідних соціально-гуманітарних, політичних та етико-культурологічних проблем, а саме [4]:

I група – соціально-економічні: а) падіння рівня життя середньостатистичної сім'ї та її можливості забезпечити духовно-культурну передачу способу життя; б) комерціалізація об'єктів культури та засобів донесення до людини надбань культури; в) зменшення бюджетної підтримки духовної культури; г) деформація зайнятості.

II група – ціннісно-орієнтаційні: а) зміна ціннісних орієнтацій суспільства; б) зміни у побутовій культурі; в) звуження доступності користування надбаннями культури для представників малозабезпечених та навіть середнього достатку сімей.

III група – соціально-деформаційні: а) проникнення насильства у засоби масової інформації та духовну культуру, а потім у сім'ю та побут; б) люмпенізація та еротизація культури; в) «засмічення» Інтернет-мережі насильством, порнографією тощо на фоні швидкої інформатизації та комп'ютеризації життя; г) тенденції до заміщення виховної функції освіти розширенням її інформативно-навчальної функції.

За даними опитування, проведеного Інститутом Горшеніна, 60,2 % українців вважають рівень суспільної моралі низьким, 29,4 % – охарактеризували його як середній, і лише 2,1 % українців вважають сьогоднішній рівень моралі в українському суспільстві високим.

Джерела, що формують чинники впливу на суспільну мораль: сім'я, держава, церква, система освіти, література, мистецтво і кінематограф, засоби масової інформації та реклама, Інтернет.

Основними шляхами реалізації та розв'язання поставлених завдань мають стати наступні стратегічні напрями діяльності держави:

– відкритий діалог із суспільством, спрямований на підтримання загальносуспільної дискусії про суспільну мораль;

– діалог між державними інституціями і суб'єктами медіа-ринку, результатом якого має бути створення системи саморегуляції інформаційної сфери як втілення однієї із форм існування демократичного суспільства;

– удосконалення організаційно-правового механізму, спрямованого на захист суспільства від негативного впливу культу насильства, жорстокості, порнографії, на унеможливлення пропаганди наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, фашизму, неофашизму, ксенофобії, антисемітизму, расової і національної ворожнечі та реалізацію права громадян на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психічному стану населення;

– організація роботи у регіонах за підтримки місцевих обласних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, а також створених місцевих громадських колегій з питань захисту суспільної моралі, які

покликані стати речниками та громадськими арбітрами в питаннях захисту та збереження суспільної моралі в усіх регіонах України;

– участь громадськості в обговоренні актуальних проблем дотримання законодавства України у сфері захисту суспільної моралі та проблем забезпечення інформаційної безпеки держави, формування пропозицій, спрямованих на усунення наслідків високих темпів розвитку інформаційних технологій і поліпшення організаційно-правової бази у цій сфері та участі у загальносуспільній дискусії про стан суспільної моралі.

Не можна не враховувати роль негативного інформаційного контенту на формування свідомості дітей та підлітків.

За результатами опитування компанії Research & Branding Group, більшість респондентів (39,4 %) відповіли, що в інформаційному просторі України домінує негативна інформація. Дві третини батьків не вважають телепродукцію безпечною для їхніх дітей та відповіли, що в інформаційному просторі України домінує негативна інформація. Дві третини батьків не вважають телепродукцію безпечною для їхніх дітей.

До дисфункціональних проявів негативного інформаційного простору у суспільстві слід віднести інформаційне насильство, що становить загрозу гармонійному розвитку особистості, її психічному здоров'ю, а подекуди навіть призводить до летальних наслідків. Акцентуючи увагу на відповідному інформаційному матеріалі (реклама, новини тощо), ЗМІ здійснюють інформаційний вплив, формуючи не лише систему цінностей, потреб, інтересів, але й стереотипи [5].

За результатами дослідження Інституту соціальної та політичної психології НАПН України переважна більшість батьків шкідливими для дитини вважають сцени порнографічного характеру. Друге місце серед ризиків посідають фізичні тортури (умисне заподіяння болю і страждань). До групи ризиків, обраних більшістю батьків (до 70 % опитаних), також віднесено кримінальну тематику, натуралістичні зображення ненавмисно спричиненого страждання (хвороби, катастрофи), показ злих насмішок.

З метою з'ясування стану виконання провідними вітчизняними телеканалами вимог чинного законодавства в сфері захисту суспільної моралі, а також наявності в ефірі продукції, що може зашкодити здоров'ю і розвитку дитини, у 2016 році було здійснено комплексний аналіз програмної діяльності 14 загальнонаціональних мовників [6].

За результатами моніторинрів встановлено типові тенденції порушень законодавства в сфері суспільної моралі:

- телекомпанії не розміщують спеціальне попередження перед трансляцією програм і передач, які можуть зашкодити фізичному, інтелектуальному і духовному розвитку неповнолітніх;

– близько 50 % загальнонаціональних телекомпаній анонсують програми та передачі, які можуть зашкодити дитячій аудиторії, у відрізках мовлення з 06:00 до 23:00;

– у денний час транслюються фільми зі сценами насилля, що підпадає під визначення «необґрунтований показ насильства»;

– в ефірі телеканалів фіксується трансляція передач, так званих «реаліті-шоу», що містять еротичні фрагменти та ненормативну лексику, у час, доступний для неповнолітньої аудиторії;

– через відсутність законодавчого розмежування понять «реклама» та «спонсорство» по відношенню до порядку трансляції в ефірі телеканалів України знаків для товарів і послуг, під якими випускаються алкогольні напої, спостерігається спонсорська інформація алкоголю у час, доступний для перегляду неповнолітньою аудиторією.

Слід зазначити, що Кабінетом Міністрів України ухвалено постанову від 2 грудня 2015 року № 1143 «Про внесення змін до Положення про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів», якою були відкориговані індекси фільмів, що визначають глядацьку аудиторію. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення відповідним рішенням, яке на сьогодні перебуває на реєстрації в Міністерстві юстиції України, внесла зміни до Системи візуальних позначок з індексом кіновідеопродукції залежно від аудиторії, на яку вона розрахована. Зокрема, передбачається необхідність позначати упродовж всієї трансляції спеціальними графічними попередженнями передачі, які містять інформацію, що може завдати шкоду фізичному, психічному або моральному розвитку дитини, а в аудіопрограмах – на початку передачі оголошувати звукове попередження про шкоду, яку може завдати дітям така передача.

Крім того, Національна рада ініціювала широке обговорення теми захисту дітей від шкідливого контенту. Зокрема, наприкінці минулого року проведено круглий стіл з питання вибору мовниками засобів подачі інформації при висвітленні подій, які можуть завдати шкоди моральному і психічному здоров'ю дитини, за участі народних депутатів, представників державних органів, телерадіоорганізацій, науковців, психологів та засобів масової інформації. У підсумку заходу Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики ухвалив Рекомендації засобам масової інформації з питань дотримання прав дитини.

Крім цього, в лютому 2016 року в Національній раді за участі представників загальнонаціональних телеканалів і громадськості відбулося обговорення Кодексу мовлення, розробленого на основі аналогічних зразків документів європейських країн. Його проект містить у тому числі й положення, що стосуються показу дітей та молоді.

У березні теперішнього року в Національній раді відбулася нарада за участі медійників, залучених до виробництва відповідних програм, юристів, психологів, представників громадськості, на якій було обговорено висвітлення чутливих тем на телебаченні, особливо якщо вони стосуються дітей.

Висновки. Підсумовуючи всі окреслені вище проблеми, які є дотичними до сфери захисту суспільної моралі та відповідної державної політики, насамперед, в інформаційній галузі, слід констатувати, що основними шляхами реалізації та розв'язання існуючих проблем у сфері захисту суспільної моралі мають стати наступні стратегічні напрямки діяльності держави: відкритий діалог із суспільством; діалог між державними інституціями і суб'єктами медіа-ринку; удосконалення організаційно-правового механізму, спрямованого на захист

суспільства від негативного впливу культу насильства, жорстокості, порнографії тощо; організація роботи у регіонах за підтримки місцевих органів влади; участь громадськості в обговоренні актуальних проблем дотримання законодавства України у сфері захисту суспільної моралі, насамперед, з питань захисту неповнолітніх від шкідливого контенту.

Зовнішньополітичні умови для вирішення зазначених питань є досить сприятливі, оскільки вирішення питань у сфері захисту суспільної моралі, зокрема, врегулювання захисту дітей від шкідливого контенту, стане важливим чинником у комплексі передумов для інтеграції України в європейський інформаційний простір.

Внутрішньополітичні умови – з одного боку, сприятливі з тієї точки зору, що в суспільстві назріло розуміння необхідності захисту дітей як майбутнього нації від небажаного інформаційного впливу, а з іншого – загострюється фінансова криза, що унеможливить в найближчий період реалізацію державного замовлення на створення якісного дитячого теле- та радіопродукту.

Реалізація відповідної державної інформаційної політики гарантуватиме інформаційну безпеку особистості, що має характеризуватися захищеністю її фізичного і психічного здоров'я від інформаційних впливів: дезінформації, маніпулювання, спонукання до протиправних дій, тощо, сприятиме гармонійному і всебічному розвитку.

У разі, якщо все залишиться без змін, сучасні ЗМІ через сильний виховний вплив формуватимуть культ сили, грошей, споживацьке ставлення до життя, неповагу до інших, що в свою чергу, сприятиме засиллю серед молоді аморальності, агресії, жорстокості, нетерпимості, злочинності. Також неконтрольоване споживання продукції телевізійного виробництва може сформувати в неповнолітньому пасивність, байдужість та бездіяльність, розчарування в житті. У кінцевому результаті, українське суспільство буде стримуватися в своєму подальшому розвитку, що не сприятиме його інтеграції в європейський культурно-інформаційний простір.

Література:

1. Бондаренко М. Аморальность и телевидение [Електронний ресурс] / М. Бондаренко // Юридическая практика. – 2007. – 30 января. – № 5 (475). – Режим доступу: <http://pravo.ua/article.php?id=10007026>
2. Гервас С. Європейські цінності: між ідеалом, дискурсом і реальністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rethinkingdemocracy.org.ua/themes/Ghervas.html
3. Матеріали Міжвідомчої робочої групи з розробки та впровадження національної системи позначок для захисту дітей від інформації, що може шкодити їхньому здоров'ю і розвитку. (19 березня 2012 р.) – К. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. – 61 с.
4. Пазенок В.С. Политика и мораль / В.С. Пазенок // Введение в политологию. – Ч.2. – Харьков, 1995. – 238 с.
5. Петраков С. Удосконалення механізму державного регулювання інформаційної сфери. [Електронний ресурс] / С. Петраков. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-2/doc/2/07.pdf>

6. Рукавишников В.О. Мораль в сравнительном измерении / В.О. Рукавишников, Л. Халман, П. Петер // Социс. – 1998. – №6. – С. 88-101

Cultural values and principles are the basis of any society. It is a doubtless fact that the most important role in the structure of state policy places the sphere of public morality security, which consists of the system of moral values, rules and ethics, formed in the society on the base of traditional spiritual and cultural heritage, notions about responsibility, and public duty. Public morality is an object of state protection.

It is worthily noted that nowadays moral values of Ukrainian society are greatly weakened by the destruction of familiar traditions and breakthrough of information technologies, products from different countries and civilizations in the information space and the spiritual world of the human. So, the information sphere needs primarily state regulation and protection in context of public morality preservation.

Circumstances and tendencies of social development of Ukraine confirm the necessity of determination of public morality security as separate state function. The main directions of realization of the state policy in the sphere of information policy in terms of public morality security should be protection of national information environment, and optimization of the system of public administration in information sphere.

The goal of state policy in the sphere of public morality security is the forming of the only comprehensive system of public and state providing of protection of ethic's principles and approval of Ukrainian society motivation for a healthy lifestyle, prevention in Media and Press the cult of violence and cruelty, racial and national hatred etc.

Nowadays all issues connected to public morality in the country are regulated by Public Morality Security Law of Ukraine and other legal acts.

The main ways of realization and solving of current tasks should be the next directions of state activity:

- Open dialog with society, aimed to preserve the wide discussion about public morality;
- Dialog between state institutions and Media with purpose to create the system of selfregulation in information sphere as one of the forms of democratic society existence;
- Improvement of organizational and legal mechanism aimed at protecting society from the negative influence of the cult of violence, cruelty, pornography; prevention of propaganda of drug abuse, alcoholism, smoking, fascism, neo-fascism, xenophobia, anti-Semitism, racial and national hatred and the realization of public's right to information environment, free from materials that pose a threat to the physical, intellectual, moral and psychological condition of the population;
- Organization of activity in the regions with support of local administrations and local governments, creation of local public councils on public morality security, which have to become speakers and referees on issues of protection and preservation of public morality in all regions of Ukraine;
- Public participation in discussions on actual problems of compliance the Laws of Ukraine in the sphere of public morality security and problems of providing

the information security of the state, forming of proposals, aimed to avoid the results of high rates of development of information technologies and improvement of organizational and legal base in the sphere, and participation in free discussion about state of public morality.

Consequently, the realization of the state information policy will guarantee the information security of individual, which should be oriented on protection of his physical and spiritual health from informational influences, disinformation, manipulation, incitement to illegal acts etc., promote the harmonious and comprehensive development.

УДК 332:330.3

ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДОВИХ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТА ПОСТТРАЖДАЛИХ ВІД КОНФЛІКТУ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

КЕЛЕМБЕТ О.С.,
викладач кафедри фінансів, обліку і
аудиту та банківської справи,
Донецький державний університет
управління

У статті розглянута економічна та гуманітарна ситуація, яка склалася в Донецькій та Луганській областях, внаслідок збройного конфлікту; запропоновані рекомендації щодо поновлення інфраструктури, поліпшення економічного стану, зміцнення соціальної стійкості на даних територіях; проаналізовано вплив наслідків конфлікту на Донбасі на економіку регіону та країни в цілому; наведена оцінка відновлення територій за економічним компонентом; проаналізовані пріоритетні завдання з відновлення соціальної сфери.

Ключові слова: економічна криза, бюджетний дефіцит, інфляція, відновлення економіки та інфраструктури, внутрішньо переміщені особи, соціальна стійкість, соціальний захист.

В статье рассмотрена экономическая и гуманитарная ситуация, которая сложилась в Донецкой и Луганской областях, вследствие военного конфликта; предложены рекомендации по восстановлению инфраструктуры, улучшению экономического состояния, укрепления социальной устойчивости на этих территориях; проанализировано влияние последствий конфликта на Донбассе на экономику региона и страну в целом; приведена оценка восстановления территорий по экономическому компоненту; проанализированы приоритетные задания восстановления социальной сферы.

Ключевые слова: экономический кризис, бюджетный дефицит, инфляция, восстановление экономики и инфраструктуры, внутренне перемещенные лица, социальная устойчивость, социальная защита.